

### Список використаних джерел

1. European Training Foundation (ETF). Policies for Human Capital Development: Ukraine – An ETF Torino Process Assessment. – 2019.
2. Happy Monday. Що не так (або так) із вищою освітою? Результати опитування Happy Monday [Електронний ресурс]. – Без дати. – Режим доступу: <https://happymonday.ua/chy-potribnavyshcha-osvita-rezultaty-opytuvannia> – Дата звернення: 02.04.2025.
3. CEDEFOP. Vocational Education and Training in Europe: VET in Europe Database – Detailed VET System Descriptions [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/germany-2019> – Дата звернення: 02.04.2025.
4. Економічна правда. Людський капітал України та розвиток бізнесу: як зберегти та примножити? [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/01/18/708883/> – Дата звернення: 02.04.2025.
5. United Nations Development Programme (UNDP). The Role of Human Capital in Ukraine's Recovery Explored at the Human Capital UA Forum [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу: <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/role-human-capital-ukraines-recovery-explored-human-capital-ua-forum> – Дата звернення: 02.04.2025.
6. Мінфін. Видатки державного бюджету України [Електронний ресурс]. – Без дати. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/> – Дата звернення: 02.04.2025.
7. Eurostat. Public Expenditure on Education [Електронний ресурс]. – Без дати. – Режим доступу: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:F2Public\\_expenditure\\_on\\_education.png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:F2Public_expenditure_on_education.png) – Дата звернення: 02.04.2025.

**Жуков М.О.,**

*студент МП «Економіка, 2 курс,*

*Національний університет «Києво-Могилянська академія»*

### **ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ТА СТРУКТУРНІ БАР'ЄРИ РЕФОРМ У ЄГИПТІ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Актуальність роботи полягає у стратегічній важливості Арабської Республіки Єгипет у зв'язку з його географічним положенням, високим населенням та статусом одного з найбільших імпортерів української агропродукції. Високий рівень корупції та клієнтизму у правлячих колах демонструють те, що ці фактори є значною перешкодою на шляху до необхідних реформ. Цей приклад є важливим для України у контексті її боротьби з корупцією.

Метою роботи є дослідження економічної ситуації в Єгипті, переважно у сфері валютного курсу та державного сектору, виявлення історико-політичних причин нинішньої ситуації та окреслити ряд причин, які утримують керівництво країни від системних реформ.

Завданням роботи є розгляд економічного аспекту історії Єгипту у сфері контролю над валютним курсом, аналіз нинішнього стану економіки Єгипту, зокрема причини та наслідки нинішньої валютної політики, рамки, у яких ведеться співпраця з міжнародними фінансовими інституціями, дослідження ролі військової еліти в економіці і політиці, виявлення ключових перешкод на шляху до системних реформ, лібералізації валютного курсу і збалансування бюджету.

Об'єктом дослідження є економічна система Арабської Республіки Єгипет, зосереджена на взаємодії між державними інститутами, військовою елітою, зовнішніми донорами та міжнародними організаціями.

Дана тема широко представлена в наукових економічних публікаціях. До дослідників, які зосереджуються на економічній ситуації в Єгипті, валютній політиці, впливі військової еліти на

економіку та співпраці з міжнародними фінансовими установами, належать такі спеціалісти, як Ручір Агарвал [2], Єзид Саїг [3], Амр Адлі [4] [5] та Рагі Ассад [6] [7].

У дослідженні застосовано комплексний методологічний підхід. *Історичний метод* дозволив розглянути передумови формування економічної системи Єгипту, зокрема вплив революції 1952 року, арабського соціалізму та ключових криз, як-от Суецька криза 1956 року. *Аналітичний метод* забезпечив аналіз сучасної економічної ситуації, динаміки валютного курсу, структури боргу та співпраці з міжнародними донорами. *Порівняльний метод* допоміг зіставити єгипетський досвід із певними внутрішніми реаліями України, на основі чого було сформовано висновки. *Кейс-стаді* фокусувалося на впливі масштабних проєктів, як-от будівництво нової столиці, на економічну стабільність. *Політико-економічний* аналіз досліджував взаємозв'язок між політичними чинниками, такими як роль військової еліти, і економічними процесами. *Системний підхід* розкрив взаємодію внутрішніх і зовнішніх чинників, які формують економічну ситуацію. Поєднання якісних і кількісних методів забезпечило всебічний аналіз і дозволило запропонувати прогнози майбутніх сценаріїв розвитку.

Арабська Республіка Єгипет є найбільш населеною і стратегічно важливою країною арабського світу. За деякими оцінками, її населення вже перетнуло позначку у 106 млн осіб. Історично, Єгипет регулярно страждав від криз платіжного балансу та намагався вживати централізованих урядових заходів для боротьби з інфляцією. Інфляційний тиск та чинники збільшення дисбалансу бюджету лише посилювалися після 2020-го року у зв'язку із загальним сповільненням економічної активності та міжнародних торгівлі та туризму через світову пандемію. Ці галузі є одними із ключових джерел національних доходів Єгипту, оскільки щорічно Єгипет приймає до 15 мільйонів іноземних туристів [7] та отримує великі доходи від пропуску суден через Суецький канал, який є однією з найважливіших артерій міжнародних морських торговельних шляхів.

Як і Україна, Єгипет веде співпрацю із зовнішніми донорами, зокрема з ЄС, МВФ, Світовим Банком, щодо фінансової допомоги та реформ. Особливий наголос робиться на збалансуванні бюджету. Скороченні надмірних витрат на масштабні інфраструктурні проєкти, боротьбу з корупцією, скороченню ролі армії в країні (котра де-факто залишається головною політичною силою в країні, у котрій сам президент є колишнім військовим), боротьбі з клієнтизмом.

Тим не менш, Єгипет не проявляє схильності радикально зменшити роль держави у своїй економіці. Це пов'язано як і з фактичним високим впливом армії на політику та економіку, для якої скорочення ролі держави означає підрив власного добробуту, так і через історичні чинники, оскільки після революції 1952 року і приходу до влади Абделя Насера, панівною ідеологією в країні став арабський соціалізм, який передбачав велику роль держави в економіці, націоналізацію і земельну реформу.

У зв'язку із прагненням до імпортозаміщення, Єгипет історично надавав перевагу підтримці фіксованого валютного курсу, через що валюта регулярно ставала переоціненою. Із метою корекції валютного курсу держава декілька разів проводила девальвацію єгипетського фунту або тимчасово встановлювала гнучкий режим валютного курсу. Загалом, за сучасну історію Єгипту від 1952 року загалом було здійснено вісім таких циклів.

У 1956 році Єгипет зіткнувся з численними економічними труднощами та здійснив кілька девальвацій валюти та коригування обмінного курсу, щоб стабілізувати свою економіку. Суецька криза 1956 року призвела до того, що Єгипет взяв позику у МВФ у розмірі 15 млн СПЗ (спеціальних прав запозичення) і скорегував свою валютну політику через порушення режиму торгівлі та замороження власних активів у західних країнах. У 1962 році Єгипет змінив прив'язку валюти від британського фунта до долара та здійснив двадцятивідсоткову девальвацію валюти за рахунок позик МВФ, щоб збалансувати свої фінанси. Подальші економічні труднощі, включно з війнами та державними проєктами, тривали протягом 1970-х років, що призвело до підвищення обмінного курсу та значної девальвації 1979 року в рамках політики тіснішої співпраці із капіталістичними країнами та економічної лібералізації президента Садата, підтриманої західними донорами та допомогою МВФ. Економічний тиск зберігався у 1980-х роках через падіння цін на нафту та скорочення грошових переказів, що призвело до девальвації та реформ,

підтриманих МВФ. У 2000-х роках Єгипет зіткнувся з нестачею іноземної валюти, яку він вирішив, встановивши режим керованої гнучкості курсу в 2003 році. У 2016 році політична нестабільність та інфляція спричинили девальвацію на 45%, коли Єгипет перейшов на лібералізований обмінний курс, підкріплений позикою МВФ. До 2023 року, зіткнувшись з новою економічною кризою на тлі глобальних конфліктів та інфляції, Єгипет ще більше девальвував свою валюту та підтримує гнучкий курс протягом 2024 року, на тлі подальших закликів МВФ стабілізувати фінанси та зменшити контроль армії над економікою [1, 7-12].

Саме останній девальваційний виток є предметом найбільшого інтересу. Перед 2022 роком Єгипет зштовхнувся із численними складнощами через перерваність потоку туристів у зв'язку зі світовою пандемією, тимчасове скорочення доходів під Суецького каналу, брак фінансування від міжнародних донорів. Окрім цього, бюджет країни також був обтяжений надмірними витратами, зокрема на масштабним будівництвом нової столиці та урядового комплексу на захід від Каїра, урядовою програмою із субсидіювання виробництва хліба для малозабезпечених верств населення, котра коштувала понад 3,24 млрд доларів США на рік [8, с. 3].

Дилема, перед якою постає керівництво Єгипту, спричинена складністю вибору між двома подальшими шляхами розвитку. З одного боку, економічна доцільність та заклики міжнародних донорів схиляють лібералізувати курс та зменшити державні витрати з метою балансування бюджету. Тим не менш, ризики, пов'язані з такими кроками, утримують нинішнє керівництво від таких дій. Історично, у зв'язку зі стратегічною ціллю досягнення імпортозаміщення, Єгипет підтримував завищений курс для зменшення витрат на закупівлю сировини та компонентів імпортозаміщувальної продукції. До того ж, низькі ціни на продукти харчування є однією із засад суспільної угоди єгипетського суспільства, оскільки зростання цін на базові споживчі товари несе ризик похитнути соціальну стабільність, що може призвести до радикальних наслідків у країні із багатою історією державних переворотів і революцій, чого панівна еліта за жодних обставин не хоче допустити.

Небажання лібералізувати валютний курс підтримується також побоюваннями щодо обслуговування державного боргу, який у 2023 році сягнув 95,8% ВВП [9], більшість в іноземній валюті. Здешевлення єгипетського фунту лише обтяжить борговий тягар за ситуації, коли державний бюджет і до цього передбачав багато видатків.

Тим не менш, основною причиною економічної стагнації Єгипту є панування військової еліти після державного перевороту 2013 року, яка переважно зацікавлена у підтримці status quo і отриманні дивідендів від розпорядження ресурсами без здійснення істотних структурних реформ. Армія, яка є найбільшим землевласником, повністю або частково керує численними державними проектами, зокрема, діяльністю у сфері імпортозаміщення, для якої важливо утримувати фіксований валютний курс. Також армія користується податковими пільгами та пільговими цінами на електроенергію. Військово-політична еліта зацікавлена у підтримці відносно низьких цін на споживчі товари, оскільки вона понесе найбільші втрати у разі соціальних заворушень.

Тривалість status quo, який міг би бути зрушений за інших обставин, підтримується також регулярними фінансовими вливами від міжнародних фінансових інституцій, оскільки Єгипет є занадто стратегічно важливою країною із занадто великим населенням, через що внутрішні заворушення або економічний крах потенційно несуть значно більші ризики, аніж підтримка вельми недосконалого статусу кво.

Так, у 2024 році МВФ надав Єгипту позику у розмірі 8 млрд доларів, що було розширенням узгодженої у 2022 році позики у розмірі 3 млрд, оскільки, на тлі збройного конфлікту у секторі Гази, стабільність та стратегічне значення Єгипту набувають іще більшої актуальності. Представники МВФ заявили, що додаткове фінансування для Єгипту «є критичним для його успіху на тлі зовнішніх шоків, і що стабільність Єгипту має значення для всього регіону» [10].

Наявні тенденції вказують, що Єгипет навряд чи наважиться системно реформувати свою бюджетну і монетарну політику, оскільки військова еліта не зацікавлена у системних змінах. Натомість, вона надалі користуватиметься геополітичною важливістю власної країни з метою отримання зиску для себе від status quo.

Приклад Арабської Республіки Єгипет демонструє важливість наявності прозорих національних інституцій і, передусім, демократичного політичного режиму, аби уникнути ситуацій, за котрих вузький панівний прошарок отримує дивіденди від привілейованого економічного становища, яке отримав у непрозорий спосіб за рахунок силової концентрації влади. Цей приклад має бути наочним для України у процесі розробки антикорупційної політики.

Також варто наголосити на важливості створення прозорого механізму розподілу державного майна та проведення тендерів на реалізацію державних проєктів. Махінації під час проведення тендерів на державні закупівлі є одним з найчастіших проявів корупції в Україні.

Варто підкреслити важливість підтримки збалансованого бюджету і грамотного розподілу бюджетних видатків. Надмірні державні витрати, котрі несе Єгипет, зокрема спричинені політичною та економічною домінацією військово-політичної еліти, котра змушена фінансувати різноманітні державні програми для малозабезпечених верств з метою уникнення заворушень, отримує дивіденди від реалізації державних проєктів, при цьому користуючись різноманітними пільгами, а також витрачає величезний обсяг коштів на будівництво нової столиці, котра забезпечить їй ізольоване місце перебування на відстані від густонаселеного Каїра.

### Список використаних джерел

1. Ruchir Agarwal & Adnan Mazarei, 2024. "Egypt's 2023-24 economic crisis: Will this time be different?," Policy Briefs PB24-6, Peterson Institute for International Economics.
2. Sayigh, Y., 2022. Retain, Restructure, or Divest Policy Options for Egypt's Military Economy, CEIP: Carnegie Endowment for International Peace. United States of America. Retrieved from <https://coilink.org/20.500.12592/6qxbn3> on 21 Nov 2024. COI: 20.500.12592/6qxbn3.
3. Amr Adly, Authoritarian restitution in bad economic times Egypt and the crisis of global neoliberalism, Geoforum, Volume 124, 2021, Pages 290-299, ISSN 0016-7185, <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2020.01.001>.
4. Brown, Nathan J., Shimaa Hatab, and Amr Adly. Lumbering State, Restless Society: Egypt in the Modern Era. Columbia University Press, 2021. <http://www.jstor.org/stable/10.7312/brow20170>.
5. Assaad, R. (2022). Prospects for Egypt's population and labor force: 2000-2050. In *The Egyptian Economy in the Twenty First Century: The Hard Road to Inclusive Prosperity* 69-102). American University in Cairo Press: Cairo Egypt
6. Assaad, R., AlShawarawy, A. & Salemi, C. (2022). Is the Egyptian Economy Creating Good Jobs? Job Creation and Economic Vulnerability from 1998 to 2018. In *The Egyptian Labor Market: A Focus on Gender and Vulnerability*. Oxford University Press: Oxford UK
7. Egypt Tourism Statistics URL: <https://roadgenius.com/statistics/tourism/egypt/>
8. Abay, Kibrom A.; Abdelfattah, Lina; Breisinger, Clemens; Glauber, Joseph W.; and Laborde Debucquet, David. 2023. The Russia-Ukraine crisis poses a serious food security threat for Egypt. In *The Russia-Ukraine Conflict and Global Food Security*, eds. Joseph Glauber and David Laborde. Section Four: Country Impacts and Responses: Middle East and North Africa, Chapter 24, Pp. 125-128. [https://doi.org/10.2499/9780896294394\\_24](https://doi.org/10.2499/9780896294394_24)
9. Egypt Government Debt to GDP URL: <https://tradingeconomics.com/egypt/government-debt-to-gdp>
10. Egypt signs expanded \$8 billion loan deal with IMF URL: <https://www.reuters.com/markets/egypt-signs-expanded-8-billion-loan-deal-with-imf-2024-03-06/>

**Загуменний В.В.,**  
*студент ОПП «Економіка», 3 курс,*  
*Національний університет «Києво-Могилянська академія»*  
Науковий керівник: Палієнко Т.П.,  
PhD з економіки, старший викладач